

STRATEJİ VE ASKERİ STRATEJİ

Dr. Öğr. Üyesi Kaan Kutlu Ataç
Mersin Üniversitesi
kaanatac@mersin.edu.tr

ÖZET

Bütün barış söylemlerine rağmen, savaş insanoğlu için hayatın akışında normalliği, barış ise istisnai ifade ediyor. Devletler savunma ve silah harcamalarına emsali görülmemiş kaynak ayırırken barışa dair umutlar azalıyor. Belirlenmiş siyasi hedeflerin olmadığı, profesyonel askerlerin ve devlet adamlarının felaketlere sürüklendiği sözde stratejilerin tuzağından kurtulmanın bir yolu yok mudur? Strateji bu noktada, hem tarihsel altyapısının sağladığı pratikler hem de teorik çerçevesi ile fayda-maliyet dengesini kurmamıza yardımcı olabilecek bir araç olarak karşımıza çıkıyor. Strateji, devletlerin sahip olduğu kaynaklarla siyasi hedeflerini birbirine uyumlu hale getirme konusunda bize çok şey söyleyebilecek durumda. Stratejinin en temel kuralı kaynaklarla hedefler arasında dengeli bir ilişki kurulması ve bunun fayda-maliyet analizi çerçevesinde ele alınmasıdır. Devlet çapında oluşturulacak stratejide bu göz ardı edilirse öngörülemez kaotik durumların yaşanması kaçınılmazdır.

ATIF İÇİN: Ataç, Kaan Kutlu, “Strateji ve Askeri Strateji”, *Güvenlik Yazıları Serisi*, No.40, Kasım 2019.
https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/StratejiveAskeriStrateji_KKAtac_v.1.pdf
DOI: 10.13140/RG.2.2.33599.25767

John Lewis

Gaddis'in

strateji,

"potansiyel

olarak sınırsız

arzuların

zorunlu olarak

sınırlı imkânlarla

bir araya

getirilmesidir"

tanımını

hatırlamak

gerekir.

Eski anlatılarda Kabil'in kardeşi Habil'i kıskançlıkla karışık çıkar çatışmasından dolayı öldürdüğü anlatılır. Yeryüzündeki bu ilk cinayetten bugüne değin insanoğlu çıkarları uğruna kan dökmeye devam etti. Öyle ki, son 3400 yıldır insanoğlu toplamda yalnızca 268 yıl barış yüzü gördü. Bu yazılı tarihin yalnızca yüzde sekizlik kısmına tekabül ediyor. Araştırmalar yaklaşık 187 milyon insanın savaşlardan dolayı öldüğü 20. Yüzyılın, insanlık tarihinin bilinen en kanlı dönemi olduğunu ortaya koyuyor. Daha da dikkat çeken bir durum savaşlardan etkilenen sivil nüfus oranının yüzde seksenlerin üzerinde olmasıdır. Açık ki, bütün barış söylemlerine rağmen, savaş insanoğlu için hayatın akışında normalliği, barış ise istisnayı ifade ediyor. Devletler savunma ve silah harcamalarına emsali görülmemiş kaynak ayırırken barışa dair umutlar azalıyor. Örneęin, ABD Deniz Kuvvetleri'nde hizmet gören son teknoloji bir uçak gemisinin maliyeti yaklaşık 18 milyar Dolar. Bu tutar gelişmiş Batı Avrupa devletlerinin toplam savunma bütçelerinden fazla. İnsanlık refah yerine öldürmeye doğru hızla koşuyor. Bu noktada strateji, hem tarihsel altyapısının sağladığı pratikler hem de teorik çerçevesi ile fayda-maliyet dengesini kurmamıza yardımcı olabilecek bir araç olarak karşımıza çıkıyor. Strateji, devletlerin sahip olduğu kaynaklarla siyasi hedeflerini birbirine uyumlu hale getirme konusunda bize çok şey söyleyebilecek durumda.

Strateji bugün yalnızca en üst siyasi hedeflere ulaşmada bir yol olarak değil, ekonomiden modaya, pazarlamadan medyaya, eğitimden sanata kadar hayatın her alanında yüksek amaçları ifade eden şemsiye bir kavram haline gelmiştir. Artık en küçük işletmeler dahi stratejileri olmadan hareket etmediklerini ifade ediyor. Bu kadar geniş ve gevşek şekilde kullanılan strateji, kelime kökeni olarak aslında askeri liderliği tanımlamaktadır. Yunanca kökenli *strategia* veya *stratekiye* kökünden gelen strateji, "generalin (*strategos*) sanatı veya yetenekleri" anlamına geliyordu. General ise stratejiyi uygulayan kişiydi.

6. yüzyılda Roma İmparatoru Justinyen döneminde kelime generalin topraklarını savunması ve düşmanını yenmesi anlamına geliyordu. Bir diğer Roma İmparatoru 'Akıllı' 6. Leo, *Taktika* başlıklı eserinde *strategia* ve *taktika* kavramlarını kullanmıştır. 6. Leo'nun strateji kavramı daha sonra Batı dünyasında kendine yer bulacaktı. Fakat bunun için 18. yüzyıla kadar beklemek gerekecektir. Nitekim 18. Yüzyılın son dönemlerine değin savaşın nasıl yapılacağına dair düşüncelerde bugünkü anlamda strateji kavramı kullanılmamış, savaşa dair yazında askeri meseleler, askeri emirler ve 'savaş sanatı' üzerine yoğunlaşmıştır.

Sürprizlerden ve istenmeyen sonuçlardan kaçınmayı sağlayacak olan gelişmelerle bir arada yaşamayı bilmektir. Politikaya bağlı eylemler mevcut şartlar dâhilinde bir araya getirilemezse stratejiden de bahsedilemez.

Bugünkü anlamıyla strateji, ilk kez Fransız asilzade Jacques Antoine Hippolyte Guibert tarafından 1772’de yayınlanan, “*Taktikler Üzerine Genel Bir Deneme*” başlıklı çalışmada kullanıldı. Guibert savaşın amaçlarını ifade ederken savaşın yürütülmesinde ‘yüksek taktikler(!)’ve ‘taktikler’den bahsediyordu. Siyasi amaçlarla ilişkisi kapsamında silahlı kuvvetlerin nasıl teşkil edileceğinden bahseden ve strateji kelimesini hiç kullanmayan Guibert, temel olarak toplumun doğası, iç değerleri ve dış politika hedefleri arasındaki ilişkileri ele almıştı. Burada strateji, muharebe sahasında askeri taktiklerin icrasında amaçların ve değerlerin nasıl uyumlu hale getirileceğiyle ilgiliydi.

Eski zamanlardan günümüze değin konuyla gerek teorik gerekse uygulama düzeyinde ilgilenenler için en önemli nokta savaşın nasıl yürütüleceğiyle ilgili olmuştur. Bir diğer önemli tartışma ise savaşın bir sanat mı yoksa bilim mi olduğu üzerinedir. Fakat Prusyalı felsefeci ve General Carl von Clausewitz ünlü eseri *Savaş Üzerine*’de savaşın sanat-bilim ayrımının ötesine geçerek, insanoğlunun çıkarları ve eylemlerindeki çatışma anlamındaki savaşın tam olarak ticaretle kıyaslanabileceği ve politikaya yakın olduğunu iddia etti. Ona göre politika zaten ticaretin daha geniş bir şekliydi. Politika, savaşın kaynağıydı. Bu noktada Clausewitz savaşın siyasi bir eylem olduğunu ifade etti. Strateji ise “savaşın hedefi için temasların sağlanması”ydı. Zaten savaş da, “isteklerimizin düşmana kabul ettirilmesi için gücün kullanılması eylemi” idi (Clausewitz, 2007). Clausewitz, savaşın siyasetin bir yansıması, tamamlayıcı unsuru ve ürünü olduğunu ortaya koyar. Aksi halde savaş anlamsız bir şiddettir: *Siyasal amaç hedeftir, savaş buna ulaşmanın aracıdır ve araçlar amaçlarından ayrı ele alınamaz*. Düşman üzerinde güç kullanarak rıza göstermesini sağlamak ise Nobel ödüllü Thomas Schelling’in ifadesiyle “can yakıcı güç”e dayalıydı. Şiddet, stratejide siyasi hedeflere ulaşmanın yoluydu (Schelling, 2008: 3). Bu durum, bizi Clausewitz’in savaşın politikanın başka araçlarla devamı şeklindeki tanımına götürür (Clausewitz, 2007: 20-21).

19. yüzyılın hemen başındaki Napolyon Savaşları dönemi, strateji ve savaş arasındaki ilişkinin en keskin özelliklerinden birisi olan düşmanın muharebe alanında kesin imhası ilkesini ortaya çıkardı. Bu çerçevede strateji bu dönemde düşmanı kesin imhasının sağlanması için silahlı kuvvetlerin nasıl tertipleneceği ve muharebe alanında nasıl savaşılmaması gerektiği üzerine yoğunlaşmıştı. Bu anlamıyla strateji özellikle ordu birliklerinin muharebe alanına nasıl eş zamanlı intikal ettirileceği ve bunun için gerekli lojistiğin nasıl sağlanacağı meselesine indirgenmişti. Askerliğin profesyonel bir meslek olarak, özellikle mühendislikle ve matematikle ilgisini ortaya koyan bu anlayışın eksik olduğu nokta stratejinin politik boyutuuydu.

Devlet yönetmek
gerçekçiliğin
idealizme karşı
dengelenmesi
değildir. Berlin'e
göre yalnızca
gerçekler
arasında
mücadele vardır
ve hayalin bu
mücadelede yeri
yoktur.

Napolyon'un 612.000 kişilik Büyük Ordusu 22 Haziran 1812'de Niemen Nehri'ni geçerek Çarlık Rusya'sını işgale başladığında 183.000 mevcutlu Rus Ordusunun Fransa karşısında şansı yok gibi görünüyordu. Fakat Rus Mareşal Kutuzov, Napolyon'la doğrudan bir cephe savaşından kaçınınca Büyük Ordu Rusya'nın muazzam genişlikteki steplerinde çok küçük kaldı. Moskova'ya ilerleyen Napolyon ana ikmal noktalarından uzaklaşıp lojistiğe bağlı ikmal problemleri yaşamaya başladı. Ruslar, Fransızların yolu üzerindeki buğday tarlalarını yakmaya başladığı zaman Büyük Ordu açlığın ve yorgunluğun pençesine düştü. Rusların boşalttığı Moskova'ya giren Napolyon askeri olarak hedefine ulaşmış olsa da, politik sonuca ulaşabilecek barış görüşmeleri yapabileceği bir muhatap bulamamıştı.

Siyasi hedefe ulaşamayan Napolyon, Paris'e geri çekilirken görkemli Büyük Ordusu Kutuzov'un yıpratma savaşı stratejisiyle neredeyse yok edildi. Avrupa ordularını dize getiren ve tarihin en önemli mareşallerinden Napolyon'un, bir teğmenin bile bildiği askerliğin en temel düsturlarından 'ikmal hatlarının genişlemesi durumunda saldırının yavaşlayacağı' ve 'geri çekilmenin karşı-saldırlara davetiye çıkaracağı' ilke ile Rusya'nın büyük ve kışlarının soğuk olduğunu neden hatırlamamıştı? Napolyon'un stratejisindeki eksiklik neydi? Napolyon "Savaş planım çatışmadır ve tüm siyasetim başarıdır?" şeklinde ifade ettiği kendi stratejisini (Colson, 2015: 373) neden takip etmedi?

Şüphesiz, Napolyon askerliğin temel prensiplerini biliyordu. Hatasının ne olduğu sorusuna cevabı ünlü İngiliz filozof Isaiah Berlin'in *Kirpi ve Tilki* başlıklı çalışmasında bulmak mümkündür. Berlin'e göre, kirpi bütün söyledikleri ve yaptıklarının önemli olduğundan hareketle, "her şeyi tek bir merkezi bakış açısıyla ilişkilendirir." Buna karşın tilki, tam tersine, bir ölçüde *de facto* olarak birbirleriyle çelişen ancak bir şekilde bağlantılı olan "birçok amaç güder" (Berlin, 2013). Burada kirpi ile tilki arasındaki ayrım, olaylara farklı bakış ve mukayeseden ortaya çıkar. Yapılan çalışmalara (Tetlock, 2005) göre, olaylarla ilgili daha doğru öngöründe bulunan tilkidir. Çünkü tilki içgüdüsel düşünür ve geniş çerçeveden olaylara bakarak indirgemeci yaklaşımda bulunmaz. Ayrıca iddialarını belirli temele oturtmaya çalışır ve olaylara eleştirel yaklaşır. Dolayısıyla farklı kaynaklardan bilgileri bir araya getirme konusunda tilki daha başarılıdır. Daha az başarılı olan ise, ideolog ve dik başlı olan kirpidir. Kirpi, tilkinin tersine, kendi kendisini kanıtlama eğilimindedir ve eleştiriye bir kenara iter. Hırslı bir şekilde büyük açıklamalar yapar ve bunları anlamayanlara karşı aşırı sabırsızlık gösterir. Kirpi, bir anlamda kendi ön kabullünün esiri olur ve kendi kendisini övmenin tuzağına düşer. Napolyon'un hatası da budur: Kendini yüceltmenin ve olaylarla rasyonel ilişki kurmanın yolunu kaybetmiştir.

Strateji

oluşturulurken

dikkat edilecek

bir diğer husus

da çelişkilerle

yaşamayı

öğrenmektir.

Aynı akıbeti yaklaşık bir buçuk asır sonra 22 Haziran 1941’de Rusya seferinde Hitler de yaşamıştır. Her iki lider de amaçlar ve araçlar arasındaki doğal ilişkinin farkına varamamıştır. Stratejinin en temel kuralı kaynaklarla hedefler arasında dengeli bir ilişki kurulması ve bunun fayda-maliyet analizi çerçevesinde ele alınmasıdır. Devlet çapında oluşturulacak stratejide bu göz ardı edilirse öngörülemez kaotik durumların yaşanması kaçınılmazdır.

Strateji belki de her şeyden önce sağduyudur: Gelişmeler karşısında zıt düşünceleri bir arada tutabilme yeteneği. Sağduyu bu anlamda oksijen gibidir. Ne kadar yükselirsen oksijen o kadar azalır. Büyük güç, büyük sorumluluk getirir. Fakat bu sorumluluktaki kişiler aynı zamanda hatalı işler yapma ihtimalini de beraberlerinde taşırlar. Tam da bu noktada John Lewis Gaddis’in strateji, “potansiyel olarak sınırsız arzuların zorunlu olarak sınırlı imkânlarla bir araya getirilmesidir” tanımını hatırlamak gerekir. Eğer araçların ve imkânların ötesinde amaçlar güdülüyorsa er ya da geç araçların ve imkânların uygun şekilde amaçlarla yeniden ölçümlenmesi gerekecektir. Gerçek ve hayal arasında bu ilişkiyi sağlayan sağduyudur (Gaddis, 2018). Clausewitz bu noktada stratejinin çok önemli bir özelliğini ortaya koyar. Zekâ sadece Allah vergisi bir şey değildir; aksine, birçok unsurun uyumlu şekilde bir araya gelmesiyle ortaya çıkar. Bu unsurlar birbirleriyle çatışmayacak ve biri diğerinin üzerinde yer almayacaktır (Clausewitz, 2007).

Peki, bu nasıl başarılabilecektir? Clausewitz’in cevabı, sıradan bir bakış açısından ziyade bulunulan ortamla ilgili hızlı bir bakış açısına, bir içgüdüye sahip olunmasının gerekli olduğudur. Clausewitz, burada *coup d’oeil* (iç göz veya kalp gözü) kavramını ortaya atmaktadır: Karmaşıklık ortadan kaldıracak bir genel bakış açısı (Clausewitz, 2007: 47-48). Sürprizlerden ve istenmeyen sonuçlardan kaçınmayı sağlayacak olan çelişkilerle bir arada yaşamayı bilmektir. Politikaya bağlı eylemler mevcut şartlar dâhilinde bir araya getirilemezse stratejiden de bahsedilemez.

Belirlenmiş siyasi hedeflerin olmadığı, profesyonel askerlerin ve devlet adamlarının felakete sürüklendiği sözde stratejilerin tuzağından kurtulmanın bir yolu yok mudur? Bu sorunun cevap 2500 yıl öncesinin Çinli generali Sun Tzu’nun, zafere giden yolu işaret eden yöntemleri ve sınıflandırılmış bilgileri ihtiva eden bir rehber niteliğindeki, *Savaş Sanatı* kitabında bulunabilir. Sun Tzu’nun liderlere tavsiyeleri açıktır: Takip edeceğiniz strateji suyun doğası gibi olmalıdır. Su yükseklerden kaçınır, aşağı doğru akar. Orduların şekli de suya benzer. Düşmanınızın en ummadığı noktadan saldırırsanız -eğer onun güçlü yanına değil boşluklarına saldırırsanız- su gibi kimse size karşı koyamaz. Akıllı liderler rüzgârla yelken açar, ona karşı değil, batakların etrafından dolaşır, onların içine girmez.

Kazanacaklarına emin olmadıkları savaşa girmezler. Dolayısıyla savaş devlet için hayati öneme sahip bir meseledir. Dikkatli bir şekilde düşünülmeyen girişilecek bir şey değildir. O zaman zafer kesin olacaktır (Tzu: 1971).

Sun Tzu'nun stratejik hedeflere ulaşma konusundaki yaklaşımı ise basitlikte yatar: Basitlik karmaşıklıkla beraber vardır ve karmaşıklıkta bizi yönlendirir. Hiç kimse ne olacağını bilemese de, ihtimalleri hissetmek neyin umulacağını hissetmemekten daha iyidir. İlkeleri sınırlamak sağduyu için gereklidir. Bu da tilki için gerekli fırsatları sağlarken kirpi için amaca matuf bir kararlılık sağlayacaktır. Sun Tzu aykırı düşünceleri zaman, mekân ve ölçekte bir projeksiyona tabi tutarak aynı anda aklında tutmaktadır. Gaddis'e göre Sun Tzu'nun tavsiyelerinin özeti şudur: Amaç olarak bulutlara bakıyor olabilirsiniz, ama her iki ayağınız da sağlam bir şekilde yere basmalıdır (Gaddis, 2018). Clausewitz'in sağduyu olarak adlandırdığı bakış açısı tam da budur.

Ortaçağ düşünürü Nicoali Machiavelli, stratejinin esasları olan araçlar ve amaçlar arasındaki hassas dengenin oluşturulmasında bizi başka bir noktaya götürür ve tarihi çalışmayı öğütler. Çünkü "insanlar diğerlerinin izledikleri yollardan yürürler ve diğerlerini taklit ederek ilerlerler...Ferasetli insan daha önce büyük adamların izledikleri yollardan ilerler, en yetkinlerin yaptıklarını taklit eder, böylece kendi meziyetleri onların ulaştığı noktalara ulaşmasa da en azından onların esintisini taşır" (Machiaevelli, 1998: 22). Berlin'in ifadesiyle, herkesin bildiği ama kabul etmediği gerçek şudur: "İdealler ulaşmaz." Devlet yönetmek gerçekçiliğin idealizme karşı dengelenmesi değildir. Berlin'e göre yalnızca gerçekler arasında mücadele vardır ve hayalin bu mücadelede yeri yoktur. Strateji oluşturulurken dikkat edilecek bir diğer husus da çelişkilerle yaşamayı öğrenmektir. Machiavelli'nin dediği gibi, gerçek, dünyada mevcut olanla ilgilenir, hayali olanla değil. Belki tüm prensiplerin uyumlu olduğu diğer dünyalar olabilir. Fakat bu dünyada amaç-araç arasındaki dengenin oluşturulması sürekli bir çekişme halindedir ve insanoğlunun çıkar çatışmaları şiddeti de beraberinde getirir. Berlin'in ifade ettiği gibi, "Işığın yaratılışından bu yana bu çelişki insanoğluna barış getirmemiştir. Fakat biz bu çelişkiyle yaşamayı öğrendik" (Berlin, 1980).

Bu noktada Tolstoy'un *Savaş ve Barış* (Tolstoy, 2007) romanında ortaya koyduğu dersler stratejinin nasıl oluşturulması gerektiği konusunda rehberlik yapabilir: 1) Her şey başka bir şeyle bağlantılıdır ve zaman, mekân ve ölçekte kaçınılmaz bir bağımlılık vardır; 2) Her zaman bilinmeyecek bir şeyler vardır. Bunları parçalara ayırmayı bırakın çünkü her zaman daha küçük parçalar olacaktır; 3) Bilemeyeceğimiz şeylere bağlı olarak ne kadar küçük de olsa bir hayalin etkisi altında kalırız; 4) Bu küçük şeyleri yöneten kanunlar olsa da bunların etkilerini hissetmeyeceğimiz için bu şeyler bize bir şey ifade etmez.

KAYNAKÇA

Berlin, Isaiah (1980). “The Originality of Machiavelli”, *Against the Current*, ss. 25-79. New York: Viking Press.

Berlin, Isaiah. (2013). *The Hedgehog and the Fox: An Essay on Tolstoy’s View of History*. 2. Baskı. Hardy H. (der.). Princeton, Oxford: Princeton University Press.

Freedman, Lawrence (2014). *Strateji: Bir Tarih*. Çeviren, Belkıs Çorakçı Dişbudak ve Taciser Belge. İstanbul: Alfa.

Dedeoğlu, Beril (2018). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. Genişletilmiş 4. Baskı. İstanbul: YeniYüzyıl.

Machiavelli, Niccolo (1998). The Prince. Çeviren Harvey C. Mansfield, 2. Baskı. Chicago: University of Chicago Press.

Tzu, Su (1971). *The Art of War*. Çeviren Samuel B. Griffith. Londra, Oxford, New York: Oxford University Press.

Tetlock, Philip E. (2005). *Expert Political Judgment how good is it? how can we know?* Princeton ve Oxford: Princeton University Press.

Tolstoy, Leo (2007). *War and Peace*. Çeviren Richard Pevear ve Larissa Volokhonsky. New York: Knopf.

EK OKUMA

Kennedy, Paul (1987). *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*. New York: Random House.

Kissinger, Henry (1994). *Diplomacy*. New York: SimonSchuster.

Tzu, Sun, Carl von Clausewitz, Niccolo Machiavelli, Baron De Jomini (2012), *The Complete Art of War*. Start Publishing [E-book].

Freedman, Lawrence (2013). *Strategy :A History*. New York: Oxford University Press.

Xenophon (2011). *The Anabasis of Cyrus* . Çeviren Wayne Ambler. Ithaca ve Londra: Cornell University Press.

İNTERNET

<https://www.rand.org/topics/military-strategy.html>.

FİLM

Yüzüklerin Efendisi: Yüzük Kardeşliği (2001). Yönetmen Peter Jackson. ABD: Warner Bros.

Yüzüklerin Efendisi: İki Kule (2002). Yönetmen Peter Jackson. ABD: Warner Bros.

Yüzüklerin Efendisi: Kralın Dönüşü (2003). Yönetmen Peter Jackson. ABD: Warner Bros.

Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK) Derneği, Türkiye’de uluslararası ilişkiler çalışmalarının gelişimine katkıda bulunmak, ilgili alanlarda çalışanları bir araya getirmek ve çalışmalarını desteklemek amacıyla bir grup akademisyen, medya çalışanı ve dışişleri mensubu tarafından 2004 yılında tarihinde kurulmuştur. 2010 yılından beri *International Studies Association (ISA)* ortak kuruluşu ve 2016’dan beri de *Balkan Political Science Association (BPSA)* üyesi olan UİK, iki yılda bir düzenlediği *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi* ile *Güvenlik Akademisi* ve *Dış Politika Akademisi* eğitim programlarını gerçekleştirmektedir. Uluslararası İlişkiler disiplininin Türkiye’deki gelişimine katkı yapmış öğretim üyelerine yönelik *Ustalara Saygı Ödülü* ile genç akademisyenlere yönelik *Teşvik Ödülü* veren UİK, başta *Uluslararası İlişkiler* dergisi ile *Güvenlik Çalışmaları* serisi olmak üzere kapsamlı bir yayım programı ile *Güvenlik Portalı (GP)*, *Türkiye Barışı Koruma Veri Tabanı (TÜBAKOV)*, *Kavram Avcıları* ve *Black Sea Young Reformers Fellowship (BSYRF)* projelerini hayata geçirmiştir.

UİK hakkında daha fazla bilgi almak için, lütfen [web sayfasını](https://www.uik.org.tr) (https://www.uik.org.tr) ziyaret ediniz.

© UİK 2019

Bu çalışmanın telif hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK)’e ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; UİK’in kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Güvenlik Yazıları, NATO Kamu Diplomasisi Birimi tarafından desteklenmektedir.

Security Papers are supported by the NATO Public Diplomacy Division.